

XXIII.
svatováclavské
setkání v Jeseníku

ZLOČIN
A TREST
NA JESENICKU

SBORNÍK REFERÁTŮ

vlastní
vědné muzeum
jesenicka

Státní
Okresní
Archiv
Jeseník

Náboženská víra jako zločin během dvou totalit. Represe a tresty na příkladu rodiny Reinoldových z Jesenicka

Zdeněk Bauer, ResearchWriter.cz, rešeršní agentura

Již od starověku byli vedle kriminálních zločinců předmětem výkonu trestu také rozmanití názoroví oponenti. Během novověku se pro ně ujalo označení „státní“, případně „politický vězňové“. Část z nich svůj „protistátní čin“ skutečně uskutečnila z jednoznačně politických pohnutek, jiní ale žádné takové záměry neměli a politická motivace jim byla pouze podsouvána státním aparátem.

V českých zemích se s politickou delikvencí výrazněji setkáváme od konce 18. století. Během dalšího století postupně převážilo humanitní přesvědčení, podle něhož nelze názorové postoje snižovat na kriminální úroveň. Státním vězňům se tak začalo dostávat různých výhod. S postupující liberalizací bylo také uznáno, že jako protistátní čin lze kvalifikovat pouze mimořádně závažné ohrožení státní bezpečnosti. V tomto duchu byl koncipován i prvorepublikový zákon č. 123/1931 Sb., o státním vězení.¹ Výhrady z důvodu svědomí nebo pasivní rezistenci se demokratická meziválečná republika snažila maximálně tolerovat. Související společenskou diskuzi pluralitní prvorepublikový systém nejenže vydržel, ale mohl jí být dokonce kultivován.²

Naproti tomu totalitní systémy nacistické a komunistické strany, které zemi ovládaly v letech 1938/39–1989 (vyjma krátkého poválečného mezidobí), výtoky moderní právní vědy a penologie zvrátily. Ideologický antagonismus resuscitoval dávno přežitá nehumánní policejní, soudní a vězeňské praktiky. Politický oponenti – domnělí i skuteční – začali být znovu prezentováni jako největší zlo společnosti. Nekonformní názory a osobní přesvědčení jednotlivců byly uměle kriminalizovány na základě politických požadavků totalitní moci. Před veřejností byla represe jedinců a minorit zdůvodňována s pomocí společenské předpojatosti, podprahové nesnášenlivosti a propagandistických klišé.³ Do této kategorie patří i členové rodiny Reinoldových ze Skorošic, o kterých pojednává následující studie.⁴

Rudolf Reinold a jeho rodina

Obec Skorošice (něm. Gurschdorf) je obec v české části Slezska. Leží v podhůří Rychlebských hor, jimiž dnes prochází státní hranice s Polskem, do roku 1945 pak s říšskoněmeckým Kladskem. V rámci prvorepublikového uspořádání byly Skorošice součástí politického okresu Frývaldov (dnešní Jeseník) a rozdělením soudních okresů obec spadala pod Vidnavu (něm. Weidenau). Místní každodennost ovlivňovalo bezprostředně sousedící městečko Frýdberk, dnes Žulová.

Na počátku 30. let 20. století stávalo ve Skorošicích 296 domů, v nichž žilo celkem 1 564 osob, z toho 1 545 osob německé národnosti, 7 osob československé národnosti a 12 cizozemců.

Obr. 1 Dobový pohled přes Frýdberk na Skorošice a Rychlebské hory. Šípkou je vyznačeno přibližné místo s domem rodiny Reinoldových (DRESSEL, K. a kol.: Gurschdorf)

Vyjma jednoho evangelíka a čtyř osob bez formální náboženské příslušnosti se všichni místní obyvatelé hlásili k římskokatolické církvi.⁵ Základ živobytí zdejšího obyvatelstva tvořilo zemědělství. Velkou tradici však měla i těžba žuly. V okolí obce bylo v provozu téměř deset lomů, které živily několik desítek lamačů kamene, kameníků a dalších profesí. Místní lesy představovaly stabilní základnu pro zpracování dřeva, díky čemuž tu v meziválečném období fungovaly dvě pily. Tradici si držela i výroba lněného zboží.⁶

Otec Rudolf Reinold se narodil v roce 1887 v osadě Tomíkovice (něm. Domsdorf), sousedící jak se Skorošicemi, tak s Frýdberkem. Stejně jako jeho otec byl i on kameníkem v jednom z místních žulových lomů. Oženil se s o rok mladší Marií, rozenou Spielvogel, z nedaleké osady Nýznerov (něm. Niesnersberg). Zpočátku žili v Tomíkovicích, ještě před vznikem republiky se ale přestěhovali do Skorošic. Koncem roku 1930 zde zakoupili nemovitost, na které byl postaven dům čp. 305.⁷

Stejně jako většina obyvatel v kraji byli i Reinoldovi německé národnosti, původním vyznáním katolíci. V roce 1933 ale obec navštívil jeden z evangelizujících kolportérů svědků Jehovových.⁸ První vyznavači této konfese se na severozápad českého území dostali ještě za Rakousko-Uherska a po vzniku republiky konfese rychle rozvinula své aktivity na celém území nového státu – zpočátku ve formě volného sdružení, od konce roku 1928 pod hlavičkou úředně schváleného spolku Badatelů Bible.⁹ Od Aše až po podkarpatoruský Rachov distribuovali čino-rodí evangelisté Mezinárodního sdružení badatelů Bible tiskoviny, ve kterých upozorňovali na zhoršující se společenské podmínky ve světě. Hlásali, že kulminace všech civilizačních těžkostí nastane v Armageddonu.¹⁰

Výklad biblických slibů v publikacích svědků Jehovových manžele Reinoldovy natolik zaujal, že novou víru přijali za vlastní. „[P]o přečtení jsme poznali, že to, co je v nich napsáno, je pravda a od té doby se snažíme toto poselství z poslušnosti k Bohu a k lidem rozšiřovati,“ vzpomínal později syn Ervín.¹¹ Víru ve slíbenou obnovu pozemského ráje pak předávali i svým dětem, kterých měli celkem sedm (osmé zemřelo).¹²

Nejstarší syn Alfréd, zvaný Fredy, se vyučil stolařem. Řemeslu se věnoval asi čtyři roky. Pak se ve svých 23 letech stal v roce 1935 na dva roky konfesním kolportérem na plný úvazek.¹³ Bližší informace o jeho činnosti nemáme. Nelze proto vyloučit, že byl – stejně jako řada jeho kolportujících spoluvěřících v té době – policejně prošetřován. Tehdejší ministerstvo vnitra totiž rozhodně nesouznělo s názory T. G. Masaryka, který takové aktivity vítal jako náboženskou emancipaci.¹⁴ Policejní orgány měly spíš tendenci vnímat evangelizující kolportéry jako podezřelou entitu, která mezi prostý lid zanáší neklid názory, jež by za monarchie byly nepřijatelné.¹⁵

Od října 1937 působil Alfréd jako truhlář a jako tiskárenský pomocník v tiskárně v hlavní československé kanceláři konfese, která tehdy sídlila v pražských Vysočanech.¹⁶ To už zde asi rok pracoval jeho mladší bratr Ervín, který jako vyučený kovář, respektive strojník, našel uplatnění v údržbě.¹⁷ Z evidence pražského Policejního ředitelství zároveň vyplývá, že měl příležitost plnit konfesní úkoly také v zahraničí.¹⁸

V pohraničí roste politické napětí

V lednu 1938 zemřela Marie Reinold, matka Alfréda, Ervína a ostatních dětí.¹⁹ O tři nejmladší se nyní musel otec Rudolf postarat sám. Vedle zvýšených rodinných nároků se v té době komplikovala i politická situace. Od poloviny třicátých let narůstaly v celém pohraničí preference Henleinovy Sudetendeutsche Partei (SdP), přičemž Jesenicko nebylo výjimkou.²⁰

Svědkové Jehovovi sledovali tyto trendy s obavami, dobře věděli, jak tvrdě s nimi nacisté dokážou zacházet. Německá pobočka Badatelů Bible, Internationale Bibelforscher Vereinigung (IBV), byla krátce po nástupu Adolfa Hitlera k moci postavena mimo zákon. Ačkoli svědkové Jehovovi tvořili jen malou náboženskou komunitu, nacisty iritovala jejich veřejná evangelizace, odmítavý postoj k nacionálnímu socialismu, důsledné odmítání pozdravu „Heil Hitler“ i odpor k branné moci. Nacistická propaganda využívala nejrůznější pomluvy, aby je v očích veřejnosti očernila, označovala je jako komunistické agenty nebo představitele židovského spiknutí. Značný počet „bibelforscherů“ se tak ocitl v koncentračních táborech, kde dostali speciální označení ve formě fialového trojúhelníku.²¹

Obr. 2 Meziválečná fotografie z rodinné pozůstalosti – zřejmě Rudolf Reinold a dvě jeho děti

V demokratickém Československu prozatím hájila občanská i náboženská práva republiková ústava. S rostoucí eskalací v pohraničí bylo však čím dál náročnější držet se ideálů tváří v tvář rostoucímu tlaku vyhoceného veřejného mínění. Na konci roku 1937 podřídil Henlein politiku své strany definitivně Hitlerovi. Svědkové Jehovovi zůstali v pohraničí jednou z mála skupin, jejichž členové se odmítali zapojovat do sudetoněmeckých akcí a jejichž děti nenavštěvovaly politicky orientované mládežnické spolky. Bylo zřejmé, že jakmile henleinovci v pohraničí převezmou moc, začnou své domnělé i skutečné oponenty zatýkat podle předem připravených seznamů.²²

Markantně musel rozdíly ve zdejší společenské atmosféře pociťovat mladý Ervín Reinold, který se na jaře 1938 vrátil z Prahy domů,²³ zatímco starší Fredy prozatím zůstával v pražském ústředí konfese. Brzy však v návaznosti na výsledky mnichovské konference a postoupení československého pohraničí Německu přišel o svou práci i on. Většina československých svědků Jehovových totiž žila v zabraných Sudetech a s novou politickou situací už z Prahy nebylo možné obsluhovat spolupověřící v pohraničí.²⁴ Počet pracovníků pražské kanceláře byl snížen na nezbytné minimum. Mezi ty, kteří byli ze svých dosavadních povinností na podzim 1938 uvolněni, patřil i Alfréd.²⁵

Otevřené pronásledování v pohraničí

Začátkem října 1938 se Alfréd na skok vrátil do Skorošic navštívit otce. Krátký pobyt se mu málem stal osudným. Jakmile totiž místní henleinovci zjistili, že je mladý Fredy od bibelforscherů zpět doma, okamžitě ho přišla zatknout skupinka místních ozbrojenců sudetoněmeckého Freikorpsu, kteří se po Mnichovu aktivně zapojili do šikanování nekonformních jedinců na odtrženém území. Zavlekli Alfréda na skorošický farní úřad, kde ho trápili kvůli jeho náboženskému přesvědčení. Pak ho odvezli do Javorníku, kde byl podroben výslechu a nucen k tomu, aby se „jako každý správný Němec v pohraničí“ zapojil do akcí Freikorpsu. To však Alfréd odmítal. Ordneři nicméně doufali, že mu už hrůzy nahnali dost a že se jim nakonec podvolí. Propustili ho s tím, aby se druhý den opět hlásil v Javorníku, a věc se dořeší.²⁶

Alfréd už ale na nic dalšího nečekal. Sotva dorazil domů, povyprávěl, co se stalo, a naplánoval si, že uprchne do českomoravského vnitrozemí. Pro totéž se rozhodl i mladší Ervín, načež společně zmizeli do Prahy.²⁷ Co bude v pohraničí následovat, se dalo odhadnout. Zbývající členové Reinoldovy rodiny si byli rizik dobře vědomi a jejich obavy se brzy potvrdily.

Devatenáctiletý Josef Reinold byl gestapem poprvé konfrontován jen několik dní poté.²⁸ Definitivně byl zadržen 24. listopadu 1938.²⁹ Z odpírání vojenské služby se už v té době stal jeden ze základních postulátů víry svědků Jehovových. Vojenská služba a členství v komunitě byly za daných okolností neslučitelné. Nacisté odpovídali represí, jejíž tvrdost s rostoucí militarizací zesilovala.³⁰ Během druhé světové války hrozily odpíračům německé národnosti za trestný čin podrývání branné moci (tzv. Wehrkraftzersetzung) dle § 48 vojenského trestního zákoníku (MStGB) a s přihlédnutím k § 5 zvláštního válečného trestního zákona (KSSVO) vysoké tresty, koncentrační tábory a zcela reálně i trest nejvyšší.³¹

Josefa nejprve drželi ve věznicí ve Frývaldově, kde došlo k obligátnímu přesvědčování, aby se zřekl své víry a zaujal vstřícný postoj k nacionálnímu socialismu. Trápení a donucování trvalo více než dva měsíce a žádnou změnu nepřineslo. Mladý Josef na svém náboženském přesvědčení trval. Byl tedy umístěn do tzv. ochranné vazby (Schutzhäftling) a bez jakéhokoli soudního příkazu dne 4. února 1939 odeslán do koncentračního tábora Dachau v jižním Německu,³² historicky prvního stálého nacistického koncentračního tábora pro politické vězně na území Německa (otevřen v březnu 1933). Stal se vlastně prototypem celé postupně vzniklé nacistické táborevé soustavy. Byl také jedním z prvních, kam byli němečtí svědkové Jehovovi pro svou politickou neutralitu posíláni (první sem přišli už v prosinci 1933). Od konce 30. let pak jejich stavy začali doplňovat spolupověřící z jednotlivých okupovaných zemí, včetně Čech a Moravy.³³

Obr. 3 Skupina ozbrojených ordnerů Freikorpsu v Rychlebských horách (VMJ)

V bavorském Dachau byl Josef vězněn necelých devět měsíců. Dne 27. září 1939 ho transportovali do koncentračního tábora Mauthausen u hornorakouského Lince.³⁴ Tábor na území okupovaného Rakouska měl za sebou sotva dva měsíce své existence a hlavním úkolem vězňů bylo pokračovat v jeho budování. Josef byl v táboře zaevidován 28. září 1939. Historik Hans Maršálek uvádí, že první a největší kontingent německých a rakouských svědků Jehovových v počtu 144 osob dorazil do Mauthausenu z Dachau teprve 29. září 1939.³⁵ Je nicméně možné, že se jedná o tentýž transport v odlišné evidenci. V Mauthausenu, respektive v jeho pobočném táboře Gusen, Josef setrval až do osvobození 5. května 1945. Celkem tedy za své náboženské názory trpěl pět a půl roku a postupně byl evidován pod třemi evidenčními čísly: v Dachau jako vězeň s číslem 32422,³⁶ v Mauthausenu č. 43538,³⁷ v Gusenu č. 14694.³⁸

Jeho otec, jednapadesátiletý Rudolf Reinold, byl zatčen a do ochranné vazby uvržen rovněž v listopadu 1938. Také on byl nejprve internován v Dachau, kam ho dopravili 24. března 1939, tedy sedm týdnů po Josefovi. Otec zde dostal číslo 32806. V září 1939 byl stejným transportem jako jeho syn transportován do Mauthausenu.³⁹ S ohledem na věk však nacistické orgány o otce rodiny neměly větší zájem, takže byl po 20 měsících dne 4. července 1940 propuštěn. Vrátil se do Skorošic, kde se pak musel každý třetí pracovní den hlásit na místní policejní stanici.⁴⁰ Bylo mu také přísně zakázáno, aby o svém náboženství v okolí jakkoli hovořil.⁴¹

Na území Říšské župy Sudety byla činnost Mezinárodního sdružení badatelů Bible explicitně zakázána od léta 1939. Ve stejné době přešli svědkové Jehovovi do ilegality i na území Protektorátu. Rudolfovi dva synové tak sice ze Sudet úspěšně prchli, riziko odhalení a trestu tím pro ně ale nezmezilo. Ve stejné době, kdy byl jejich otec podmíněčně propuštěn a bratr stále trýzněn v Mauthausenu, stáli Alfréd a Ervín znovu před rozhodnutím, jak se vyhnout požadavkům nacistických orgánů.

Svoboda *Oldřich*

Rodiče *Josef* *Anna* m. r. *Holmanová*

kyací jméno.

Jména osob		Místo			Množ.	Stav	Povolání	Domovská příslušnost	Den, rok a místo sňatku
mužských	ženských	den	rok	narození					
<i>Oldřich</i>		<i>27/10</i>	<i>1911</i>	<i>Pardubice</i>	<i>1</i>	<i>rob.</i>	<i>Stolař, pomocník v učebně</i>	<i>Bratkovice ok. Páči Č.S.R.</i>	
<p><i>Správné jméno je: Alfred Reinhold nar. 2/4. 1912 Tomákov ok. Svinov, bytem Skorošice 305 viz č. j. 5946 Spr. R. - 22/44. 11. P. 27.</i></p>									

Změna bydliště						Odhláška			
den	rok	čp	čtvrť	ulice, náměstí	or. čís.	u koho bydlí	den	rok	kam
<i>27/6</i>	<i>40</i>	<i>260</i>	<i>Byččany</i>	<i>na Přelouč 1</i>	<i>M. Šarhaš</i>	<i>24/6</i>	<i>40</i>	<i>XI</i>	
<i>24/6</i>	<i>40</i>	<i>149</i>	<i>Ji</i>	<i>Bratkovice nám. 3</i>	<i>Tomákov</i>	<i>2/5</i>	<i>41</i>	<i>XI</i>	<i>Bratkovice</i>
<i>8/5</i>	<i>41</i>		<i>Bratkovice</i>	<i>Pod Smetankou 34</i>	<i>Bratkovice</i>	<i>27/5</i>	<i>47</i>	<i>SA</i>	<i>Bratkovice</i>

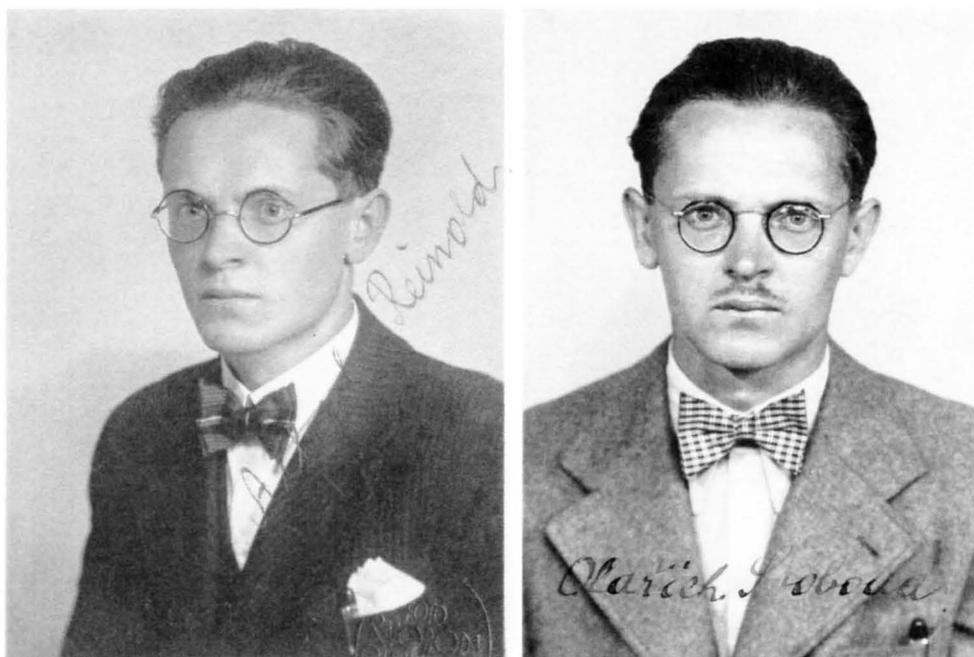
Obr. 4 Pražská pobytová přihláška na jméno Oldřich Svoboda, které – jak uvádí poválečná poznámka – bylo ve skutečnosti krytím pro Alfréda Reinolda (NA)

Alfréd Reinold, krycí jméno Oldřich Svoboda

Alfrédovi se po incidentu se členy Freikorpsu podařilo koncem roku 1938 uprchnout zpět do Prahy. Už začátkem ledna 1939 se odtud ale odhlásil a pro místní úřady přestal na několik let existovat.⁴² Centralizovaná evidence obyvatelstva v té době ještě neexistovala, takže osoba, která se v obci řádně nepřihlásila k pobytu, mohla dočasně zůstat mimo evidenci.⁴³ Nějaký čas žil v Řícmanicích u Brna, respektive v Kanicích u Brna, kde pracoval u jistého Ševčíka jako stolařský dělník.⁴⁴ Jeho vyhlídky zde ale zůstávaly nejisté.

V polovině března 1939 nacisté vstoupili do vnitrozemí republiky, kde vyhlásili Protektorát Čechy a Morava se všemi parametry okupační zvláště. V září 1939 vypukla válka, na což okupační úřady reagovaly vyhlášením odvodů občanů německé národnosti do armády. Pokud by Alfrédova německá národnost byla odhalena, hrozil by mu trest za nenastoupení vojenské služby. Mohl buď vyčkávat, nebo svou identitu úředně přiznat. Nakonec ale s bratrem Ervínem přistoupili na úplně jiné a ve své komunitě velice neobvyklé řešení: rozhodli se okupační orgány mystifikovat.

Začátkem jara 1940 se společně ukryli u jistého Jana Procházky v Líšni u Brna na adrese Mlýnská 28. Procházka byl rovněž svědkem Jehovovým, ovšem české národnosti, a odvody do německé armády se ho tedy netýkaly. Zato ale přišel s řešením, jak oba své německé spoluvěřící ochránit před prozrazením. Obstaral pravé dokumenty, znějící příznačně na jméno Svoboda, s nimiž si následně oba němečtí uprchlíci zažádali o vydání úředních dokladů na česky znějící jména.⁴⁵ Nejednalo se o padělané dokumenty, ale o pravý křestní a domovský list Procházka zete Oldřicha Svobody (* 1911) a stejné listiny jeho polobratra Josefa Svobody (* 1917).⁴⁶ Bratři Svobodové ke svědkům Jehovovým podle všeho nepatřili, s uprchlíky ale cítili občanskou souználost, neboť sami žili pod okupační správou.⁴⁷

Obr. 5 Alfréd Reinold na pasové fotografii z roku 1938 a o několik let později na snímku do protektorátní legitimace jako Oldřich Svoboda (NA)

S propůjčenými dokumenty následně Alfréd odešel do Prahy, zatímco Ervín se pokusil uchytit v Brně.⁴⁸ Co všechno vzali oba mladí odpůrci vojny v daném okamžiku do úvahy, zůstává v rovině spekulací. Možná si vybavili biblické příklady patriarchy Abraháma a jeho syna Izáka, kteří v okamžiku nebezpečí života zatajili určité okolnosti své identity. Zmátli své nepřátele, aby unikli pronásledování a smrti.⁴⁹ Dostali strach a rozhodli se pro hraniční strategii „v nepřátelské zemi plně vlků“.⁵⁰ A možná byli Reinoldové toho názoru, že nezákonná okupační moc nemá morální právo požadovat dodržování zákonů, které sama hrubě zneužívá k obhajobě represí.⁵¹ Buď jak buď, v mezní situaci se nakonec rozhodli přijmout krycí identitu, což by pro ně v běžném právním státě bylo zcela nemyslitelné. Zároveň se jedná o zajímavý příklad názorové pestrosti uvnitř konfese, o jednu z moderních modifikací skutku „acta facientes“, kterou někteří jedinci tváří v tvář pronásledování akceptují, jiní odmítnou.⁵²

Pro pražské úřady zůstal pobyt Alfréda Reinolda neznámý. Když přišel v létě 1940 do Prahy, přihlásil se k pobytu jako Oldřich Svoboda. Současně na toto jméno zažádal o vydání občanské legitimace, která mu byla policejním ředitelstvím v Praze dne 19. 6. 1940 vystavena pod č. j. 320428.⁵³ Vlastnictví takového průkazu nebylo v té době ještě zákonnou povinností. Každý občan protektorátu si však mohl o legitimaci zažádat a bylo to i doporučováno.⁵⁴ Toho Alfréd využil. Pod fiktivní identitou Oldřich Svoboda pak v Praze žil až do konce do osvobození v roce 1945.⁵⁵ Pracoval v jedné stolařské dílně na Žižkově. Jako svědek Jehovův se snažil žít i během okupace, byť jeho možnosti byly omezené. Od podzimu 1946 byl hlášen na adrese Praha XI, Hrdlořezy, Pod Smetankou čp. 34. Moc se tam ale nezdržoval, začal totiž opět pracovat v tuzemské centrále konfese, umístěné nyní v Suchdole u Prahy.⁵⁶

Ervín Reinold – s novou identitou Josef Svoboda

Ervínovy okolnosti po útěku ze Skorošic na podzim 1938 byly následující. V Praze dostal od spoluvěřících tip na práci na statku kdesi u Klánovic. Pracoval tam asi dva měsíce, když byl nucen odejít do uprchlického tábora v Pardubicích. Dva měsíce po vzniku protektorátu byl odtud spolu s dalšími uprchlíky vybrán na práce do Německa. Vesměs to byli Češi, čehož Ervín využil

Obr. 6 František Kapinus na policejní trojfotografii z roku 1948 (ABS)

a nijak neprotestoval, když byl také zaevidován jako Čech. Pracoval jako topič v dolnosaské obci Balge. V říjnu 1939 dostal dovolenou a odjel do Řícmanic u Brna, kde v té době pobýval jeho bratr Alfréd.

Co následovalo, už víme. Bratři se snažili uniknout pozornosti okupačních úřadů s pomocí bratří Svobodů. Alfréd odešel do Prahy, Ervín se jako Josef Svoboda přihlásil k 1. květnu 1940 bytem v Líšni.⁵⁷ Jakmile obdržel policejní přihlášku, zašel na okresní úřad Brno venkov, kde si zažádal o vystavení občanské legitimace a následně ji obdržel.

Pracoval u Bosonoh na stavbě říšské dálnice Vídeň–(Brno)–Vratislav. Po zastavení prací na jaře 1942 byl postoupen úřadu práce. Zde mu nastaly nové peripetie, když ho začlenili do pracovního transportu směřujícího do Německa. Byl nasazen do letecké továrny v Schönebecku-Elbe nedaleko Magdeburku, kde mu dalo obrovské úsilí získat práci, která by nebyla v rozporu s jeho svědomím. Nakonec ho vysvobodila nemoc, kvůli které byl z továrny v říjnu 1944 propuštěn a vrácen do Brna na úřad práce. Se žádnými úlevami ale nikde nemohl počítat. Úřední direktivou dostal přidělení k firmě Diana, letecké továrně v Loučkách u Brna, kde ho nutili pracovat v podzemním tunelu.⁵⁸ Neosvědčil se, takže ho v lednu 1945 převeleli k budování zákopů na obranu města Brna. Takový úkol byl opět v kolizi s jeho přesvědčením. Na tomto pracovišti ale nebylo kam se schovat. Otevřeně práci odmítnout se bál. Po několika dnech se hlásil nemocen. Byl uznán jako práce neschopný, což zůstalo až do příchodu Rudé armády.⁵⁹ S osvobozením republiky jeho indispozice pominula a on se okamžitě zapojil do čištění města. V létě 1945 odjel za bratrem Alfrédem do Prahy, aby se pak společně vydali do Skorošic.⁶⁰

Poválečné intermezzo

V pohraničí se situace změnila, nikoliv ale jen k dobrému. Nebezpečí ze strany fanatických henleinovců bylo minulostí, Reinoldovi se však jako občané německé národnosti museli mít na pozoru před poválečnou vlnou národnostních vášní. Všichni Reinoldovi sice v duchu § 2 obdrželi status antifašisty,⁶¹ nicméně všeobecný odstup české společnosti vůči německému živilu zřejmě pociťovali.⁶² Bratr Josef Reinold, který přežil pobyt v koncentračních táborech, potřeboval léčení. Otec a většina jeho dětí se proto nakonec rozhodli pro dobrovolný odchod do Německa. K 30. září 1946 se dostavili do sběrného střediska v Mikulovicích na Jesenicku, odkud byli 1. října 1946 vypraveni transportem č. 39 za státní hranice. Usadili se v hornobavorském okrese Wasserburg am Inn nedaleko Mnichova.⁶³

Obr. 7 Alfréd Reinold na policejní trojfotografii z roku 1952 (ABS)

Alfréd se k rodině nepřipojil. V Československu pro sebe stále ještě viděl příležitost k profesnímu uplatnění. V listopadu 1946 opět přijal místo v konfesní pražské centrále.⁶⁴ Na jaře roku 1947 pak ještě zbývalo uzavřít protektorátní kapitolu. Policejní úřad v Praze projevil jeho situaci plné porozumění, vyzval ho však, aby si definitivně určil, jaké jméno chce dál úředně používat. Rozhodl se pro své původní.⁶⁵

Ervín měl s rodinou původně vycestovat, na poslední chvíli si to však rozmyslel.⁶⁶ Jako antifašista si zažádal o vrácení čs. státního občanství u národního výboru ve Frývaldově.⁶⁷ V okolí bydliště nebyly proti němu z hlediska státobezpečnostního zjištěny žádné závady a jeho dobrodružný příběh o více či méně úspěšném unikání říšskoněmeckým orgánům během okupace budil respekt.⁶⁸ Doma ve Skorošicích zůstal do března 1947 a pak se rovněž vydal do Prahy, kde chtěl být blíže konfesnímu ruchu a biblickému vzdělávání.⁶⁹ Nicméně poválečná Třetí republika už neobnovila své předválečné demokratické tradice v původním rozsahu a blížící se potíže se začaly rýsovat poměrně záhy. V dubnu 1947 byl Ervín vyslechnut Státní bezpečností (StB), která monitorovala zvýšené evangelizační aktivity svědků Jehovových. Když vycítil kontury nových problémů, stáhl se do Skorošic a možnost jeho odchodu za hranice znovu nabrala na aktuálnosti.⁷⁰

Ještě koncem léta 1947 ale zůstal ve Skorošicích. Z válkou rozklíženého Německa za ním dokonce přijel jeho nejmladší sedmnáctiletý bratr František s představou, že by snad v původní domovině mohlo být hospodářsky lépe. Republikové úřady mu však daly na srozuměnou, že jednou odsunutý Němec, jakkoli antifašista, už tady zpětně není vítán, a vydaly nařízení k Františkovi vyhoštění.⁷¹ V blíže nezjištěné době nejbližších měsíců se pak na jednosměrnou cestu do Německa vydal i Ervín.

Z rodiny Reinoldových tak v republice jako jediný zůstal Alfréd. Pracoval v konfesní centrále v Suchdole u Prahy, kde brzy navázal známost s Marií Brennerovou.⁷² Odešli spolu do občanského života, v září 1948 vstoupili do manželství a v červnu 1949 se jim narodil syn.⁷³ Mezitím se ale podmínky v celém státě stačily zcela změnit.

Nacistům unikal, dopadli ho až komunisté

V únoru 1948 získala ve státě rozhodující moc komunistická strana, která v následujících měsících dostala pod kontrolu všechny složky státní správy a veřejného života. Činnost svědků Jehovových byla už několik měsíců sledována se značnou nelibostí. V listopadu 1948 přepadla

StB hlavní kancelář v Suchdole u Prahy a budovu zabavila, nejexponovanější pracovníci se ocitli ve vazbě. V dubnu 1949 pak ministerstvo vnitra vydalo výměr o rozpuštění obou spolků, které svědkové Jehovovi na území republiky používali. Byť se de jure nejednalo o zákaz konfese, komunistické orgány ho takto interpretovaly a podle toho s jednotlivými věřícími v následujících čtyřiceti letech i jednali. [Viz poznámku na straně 91.]

Bývalí pracovníci hlavní kanceláře byli sice v létě 1949 pro nedostatek důkazů z vazby propuštěni, okamžitě však byli (v rozporu se zákonem) odesláni do táborů nucené práce (TNP).⁷⁴ O několik měsíců později je úřady propustily s předpokladem, že rozklad konfese je dovršen a jednotliví svědkové Jehovovi přestanou svou víru praktikovat. To se však nestalo a naprostá většina v činnosti pokračovala ilegálně.

Alfréd Reinold žil s manželkou ve Skorošicích, zaměstnání našel jako stolař u Jesenických pil, n. p. (JESPILY), závod Skorošice.⁷⁵ Ani Reinoldovi své náboženství neopustili. Během roku 1949 začal Alfréd postupně neformálně navštěvovat lidi z okolí, kteří se o Bibli dříve zajímali. Nyní pokračovali v utajení. K rozhovorům Alfréd opatrně používal dostupné starší výtisky literatury, vydané v době před zákazem. Ke společnému rozboru Bible na ilegálních shromážděních dostával od konfesionálních kurýrů samizdaty.

Na podzim roku 1949 se u Reinoldových objevil 59letý František Kapinus, jeden z bývalých statutářů rozpuštěných spolků, jehož práve propustili z TNP. Využil nabídky manželů Reinoldových a přistěhoval se k nim do domu. Na Jesenicko tak přesídlil jeden z klíčových tuzemských reprezentantů konfese.⁷⁶

Oproti předválečným letům byly Skorošice značně prořídle, počet místních obyvatel klesl k roku 1950 o více než polovinu vůči stavu z roku 1930.⁷⁷ Tím více však ve vzduchu visela opatrnost. Kapinusovi a Reinoldovi se během let 1950–1951 podařilo vybudovat malou, ale stabilní skupinku spoluvěřících. Ke společnému čtení Bible a studiu náboženských samizdatů se vesměs scházeli v bytě Reinoldových,⁷⁸ podle zjištění StB však Reinold zajížděl i za lidmi do Jeseníku a Dolní Lipové. Ve Vápenné a Bernarticích pečoval o několik spoluvěřících a známých německé národnosti, kteří v Československu zůstali.⁷⁹

Proti lidově demokratickému státu ani komunistické straně svědkové Jehovovi nijak nebojovali. Přes vnucenou ilegalitu a represi si udržovali neutrální postoj, byť vysvětlit politickou nestrannost čerstvým spoluvěřícím vyžadovalo trpělivost. Totalitní stát ideologizoval každodennost do té míry, že oddělit běžný život od politiky nemuselo být vždycky jednoduché. Skupina se ale soustředila na čtení Bible a neformální evangelizaci. Přinejmenším jednou (v létě 1951) navštívil zdejší věřící Josef Sklenák z Ostravy, který koordinoval ilegální činnost konfese v oblasti.⁸⁰ Onoho léta proběhl v domě Reinoldových také křest jednoho z místních zájemců, tedy veřejné završení náboženského zasvěcení.⁸¹

Přes všechnu opatrnost začaly aktivity svědků Jehovových na různých místech republiky prosakovat. Pro StB to bylo nepříjemné zjištění a začala s přípravou celostátního protiopatření. Skorošická skupina byla sledována nejpozději od začátku října 1951. Kontrarozvědky tak byla podrobně informována o tom, kdo a kdy pravidelně přichází do domu Reinoldových, s kým už Kapinus s Reinoldem mluvili o Bibli a jakou korespondenci dostávají.⁸²

V pondělí 4. února 1952 pak proběhl celostátní zátah proti svědkům Jehovovým, v jehož rámci bylo na celém území republiky pozatýkáno asi 120 osob a realizováno celkem 850 domovních prohlídek. Následovalo tvrdé několikaměsíční vyšetřování a příprava série soudních procesů.⁸³ Mezi zatčenými byli také František Kapinus a Alfréd Reinold. V bytě manželů Reinoldových proběhla zevrubná domovní prohlídka, během níž bylo nalezeno několik Biblí a náboženských knih, asi 30 *Strážných věží* a jiných časopisů, náboženské brožury a písemnosti osobní povahy. Vesměs tiskoviny legálně tištěné a vydané ještě před zákazem. Zatímco Marie Reinoldová musela u prohlídky asistovat, Alfréd byl už před polednem dopraven do vyšetřovací věznice StB v Olomouci. Jako i mnozí další spoluvěřící byl obviněn ze sdružování proti republice podle § 79

tehdejšího trestního zákona č. 86/1950 Sb.⁸⁴ Soudní proces pak měl rozkrýt údajnou protistátní činnost svědků Jehovových z Olomouce, Skorošic a z Přerova.⁸⁵

Státní bezpečnost měla zájem o celorepublikovou sérii exemplárních soudních procesů. Příprava se ale vlekla. Osvědčené scénáře z politických monstrprocesů najednou nefungovaly. Vazbu jednotlivých věřících bylo nutné neustále prodlužovat.⁸⁶ Tak třeba Alfréd Reinold se podle soudního spisu během výslechu „*projevil jako nenapravitelný fanatik. Vytrvale zapíral a snažil se vyšetřování ovlivnit různými náboženskými frázemi a svoji trestnou činnost popřít. Doznal se jen na základě usvědčujících faktů. V žádném případě nechtěl objasnit trestnou činnost svých spolupachatelů.*“⁸⁷ Podobně se projevovala i naprostá většina ostatních zadržených, což plány StB komplikovalo.

Nepříjemnou komplikací byl i nečekaný skon Františka Kapinuse, který byl 4. července 1952 za značně podezřelých okolností nalezen oběšený ve vazební cele.⁸⁸ Vyšetřovatelé tak vlastní vinou přišli o důležité eso, které měli v plánu propagandisticky využít. Scénář soudní inscenace museli narychlo přepracovat. Za hlavního organizátora v oblasti byl nově označen osmapadesátiletý Václav Chalcar z Olomouce. Žaloba proti skupině „Chalcar a spol.“ byla po všech průtazích vypracována až 20. května 1953.

Ideologická podstata obvinění, namířených proti svědkům Jehovovým, měla nyní zcela opačný obsah nežli v období nacismu. Nyní už nebyli prezentováni jako agenti Sovětského svazu, ale naopak jako přísluhovači prohnílého Západu. Podstata jejich kazatelské činnosti se přitom nijak nezměnila. Dvanáct svědků Jehovových bylo v kauze Chalcar a spol. obviněno z toho, že na příkaz blíže nespecifikovaných „*amerických imperialistů*“ založili ilegální organizaci, s jejíž pomocí prý chtěli „*pod rouškou náboženství*“ podvracet samostatnost republiky a lidově demokratický společenský řád. Tím měl být naplněn trestný čin dle § 80 tehdejšího trestního zákona.⁸⁹

Soudní přelíčení s jedenácti obviněnými z Olomoucka proběhlo 1. července 1953 u Krajského soudu v Olomouci, tři měsíce poté, co pražský soud stanovil tvrdé tresty celorepublikovému vedení v kauze Sebín a spol. Zatímco pražský soud vyměřil většině obžalovaných nepodmíněné tresty v rozmezí 12 až 18 let, olomoucký senát vynesl rozsudky v rozsahu od jednoho do čtyř let. Samotný Alfréd Reinold byl odsouzen na dva a půl roku odnětí svobody. Na rozdíl od některých spoluobviněných nedostal žádný peněžitý trest, který se jinak pohyboval v rozmezí od 500 do 1 000 tehdejších korun československých. Stejně jako ostatní však musel státu uhradit celý výkon svého trestu, tj. vazební i vězeňské ubytování, stravu, oděv, ostrahu a též odměnu obhájčům. Ztráta čestných práv občanských byla Reinoldovi vyměřena na čtyři roky. Jako většina ostatních odsouzených se neodvolal a trest přijal. Pět odsouzených, jejichž trest byl už odpykán vazbou, odešlo od soudu na svobodu. Šest zbývajících, mezi nimi i Reinold, byli odvedeni k výkonu trestu.⁹⁰

Alfréd Reinold byl na svobodu propuštěn na základě amnestie v druhé polovině roku 1953. Jeho vězeňský spis byl zřejmě skartován. V březnu 1961 požádal s rodinou o vystěhování k otci a bratrům do Německa.⁹¹ V rámci politiky slučování rodin obdržel spolu s manželkou i synem od skorošického Místního národního výboru nezbytnou výjimku a vystěhování mu bylo umožněno. Zemřel v Bavorsku v létě roku 1989.⁹² Do Československa se jeho syn a další příbuzní mohli přijet beztrestně podívat až po pádu komunismu.

Závěr

Životní okolnosti jedné nonkonformní rodiny z Jesenicka jsou zároveň dokladem i příkladem politických trendů své doby. V roce 1933 přijalo několik členů rodiny Reinoldových z obce Skorošice víru svědků Jehovových a s tím i osobní odpovědnost evangelizace a politické neutrality. Meziválečná republika byla vůči libertariánským jevům ostražitá, zároveň však akceptovala pluralitní diskuzi a hájila ideály demokracie. Konfese tak mohla legálně působit, shromažďovat se a veřejně vystupovat.

Obr. 8 Některé z tiskovin, které StB zabavila v bytě manželů Reinoldových (foto: autor článku dle dobového soupisu)

S nacistickou okupací přišla radikální změna. Otec Reinold a jeden ze synů byli odvedeni do koncentračních táborů, protože nechtěli podporovat hitlerovský režim. Dva další synové přijali krycí identitu a ukryli se v protektorátu. Po válce moc ve státě uchopili komunisté a ve stíhání pokračovali. Rodina Reinoldových odešla do Německa, ve Skorošicích zůstal pouze nejstarší syn. Dál ve svém okolí varoval před Armageddonem a politiku komunistické strany odmítal podporovat. V roce 1952 byl jedním z více než stovky osob, které byly zatčeny a posléze odsouzeny v rámci celostátního zásahu proti svědkům Jehovovým v Československu.

Nelze si nevšimnout několika paradoxů: 1) Přes zdánlivě odlišný ideologický základ si nacisté a komunisté udrželi vůči svědkům Jehovovým shodný modus operandi. 2) Za účelem kriminalizace byly proti konfesi uplatňovány zcela protichůdné ideologické argumenty. 3) Předmětem šikany a trestů byla konfese početně i významem pro stát naprosto zanedbatelná. 4) Publikace svědků Jehovových se primárně věnovaly náboženským otázkám, byť nezákonnosti nacistů i komunistů neskrývaly. Zdůrazňování politické neutrality ovšem obě diktatury zasahovalo v nejcitlivějším neuralgickém bodu, a to v požadavku oddanosti a stoprocentní podřízenosti, na což svědkové Jehovovi nebyli ochotni, jako mnoho dalších, přistoupit.

Poděkování

Tato práce by ve stávající podobě nebyla myslitelná bez laskavé pomoci několika archivářek. Mgr. Kateřina Jurková a Mgr. Jana Hradilová ze SOkA Jeseník velice ochotně dohledaly poválečné žádosti rodiny Reinoldových o obnovu občanství a dokumenty k jejich následnému vystěhování do Německa. PhDr. Renáta Purnochová z Národního archivu v Praze a Mgr. Veronika Wihodová z Archivu města Brna se velkoryse ujal nesnadného pátrání po bratřích Svobodových, kteří v období okupace poskytli krytí dvojici bratrů Reinoldových.

POZNÁMKY

1. Zákon 123. ze dne 16. 7. 1931 o státním vězení. In: Sbírká zákonů a nař. státu čsl., roč. 1931, částka 56 z 25. 7. 1931, s. 841–843. Dostupné z: www.ResearchWriter.cz/sz/1931-123.pdf. Všechny internetové odkazy jsou citovány k 25. 5. 2023.
2. Pro srovnání k vlivu na americkou demokracii viz PETERS, S. F.: *Judging Jehovah's Witnesses: Religious Persecution and the Dawn of the Rights Revolution*. University Press of Kansas 2000.
3. Kol.: *Jáchymovské tábory – peklo, ve kterém mrzlo*. Trestanecké tábory na Jáchymovsku a exemplární pranýřovací tresty pro odpírače těžby uranové rudy. Praha 2019, s. 21–29, 215–223.
4. V písemnostech lze příležitostně narazit i na chybný zápis jména ve tvaru Reinhold nebo Rainold. Ke zcela nesprávnému přepisu došlo v archivní evidenci bývalé StB, kde je Alfréd Reinold uváděn jako Reinhard.
5. *Statistický lexikon obcí v zemi moravskoslezské*. Úřední seznam míst podle zákona ze dne 14. 4. 1920, čís. 266 Sb. zák. a nař. Podle sčítání lidu z 1. 12. 1930. Praha 1935, s. 35.
6. BARTOŠ, J. a kol.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960*. Svazek XIII. Olomouc 1994, s. 141–142. Detailní pohled na život obce před rokem 1945 viz DRESSEL, K. a kol.: *Gurschdorf. Geschichte eines deutschen Dorfes im Altvaterland*. Schwieberdingen 1996.
7. Dům na stavební parcele č. 217. Po přečíslování parcel a čísel popisných se dnes jedná o dům čp. 64 na pozemku KN p. č. 453. – Katastrální pracoviště Jeseník, Pozemková kniha pro dům čp. 305 a přilehlé pozemky v k. ú. Dolní Skorošice, Číslo knihovny vložky: 271; DRESSEL, K. a kol.: *Gurschdorf*, s. 70.
8. Archiv bezpečnostních složek (dále jen ABS), fond/sbírka Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy (V): arch. č. V-5566 MV, Podsvazek 1, Oblastní úřadovna StB v Praze, Protokol s E. Reinoldem z 23. 4. 1947.
9. Podrobněji k historii konfese v ČSR viz BAUER, Z.: *Tisk a kolportáž Biblí a náboženských tiskovin badatelů Bible*. Díl I.–III. Preprint. Praha 2008. Stručný výťah, doplněný o další poznatky viz SLUPINA, W.: *Jehovas Zeugen im Gebiet der ehemaligen Tschechoslowakei*. In: *Jehovas Zeugen in Europa – Geschichte und Gegenwart*. Band 3. G. BESIER – K. STOKŁOSA (Hrsg.), s. 703–803.
10. Pro aktuální materiály konfese viz mnohojazyčnou online knihovnu a videotéku webu www.JW.org.
11. ABS, f. Správa vyšetř. StB, arch. č. V-5566 MV, Podsv. 1, Protokol s E. Reinoldem z 23. 4. 1947.
12. Jediným z potomků, žijících ve Skorošicích, jež během druhé světové války prokazatelně aktivně nejednal v duchu apolitické víry svědků Jehovových, byl Adi. Stejně jako ostatní členové jeho rodiny vystoupil z katolické církve, takže s vyznáním Badatelů Bible zřejmě sympatizoval. V září 1942 ale jako osmnáctiletý podlehl nátlaku a narukoval do německé armády. Postupně s ní sloužil ve Francii, Itálii a na východní frontě. V létě 1944 ve městě Jasy (na území dnešního Rumunska) dobrovolně přešel do sovětského zajetí, v němž pak působil jako protiněmecký agitátor a strážce německých zajatců. – SOKA Jeseník, f. ONV Jeseník, karton 112, inv. č. 114, sign. 7900 (N–R), Konvolut k rodině Reinoldových.
13. ABS, f. Správa vyšetř. StB, arch. č. V-5566 MV, Podsv. 1, Protokol s A. Reinoldem z 6. 5. 1947; Tamtéž, arch. č. V-2335 OV, Osobní spis A. Reinolda. Životopis.
14. ČAPEK, K.: *Hovory s T. G. Masarykem*. Praha 1990, s. 270–278.
15. Blíže viz JEMELKA, M. – ŠTOFANÍK, J.: *Víra a nevíra ve stínu továrních komínů. Náboženský život průmyslové ho dělnictva v českých zemích (1918–1938)*. Praha 2020.
16. ABS, f. Správa vyšetř. StB, arch. č. V-5566 MV, Podsv. 1, Protokol s A. Reinoldem z 6. 5. 1947; Tamtéž, arch. č. V-2335 OV, Osobní spis A. Reinolda. Životopis.
17. AZB (archiv autora), Záznam rozhovorů s pamětníci: Blanka PÝCHOVÁ, Praha, 3. 12. 2001 a 18. 1. 2002; ABS, f. Správa vyšetř. StB, arch. č. V-5566 MV, Podsv. 1, Protokol s E. Reinoldem z 23. 4. 1947.
18. Národní archiv (dále jen NA), f. Policejní ředitelství (PŘ) Praha II – všeobecná spisovna 1931–1940, karton 10029, sign. R 670/31 Reinold; Tamtéž, všeob. spis. 1941–1950, karton 11437, sign. S 8108/28 Svoboda Oldřich.
19. Městský úřad Žulová, Matriční kniha Skorošice, sv. 12.
20. HRADILOVÁ, J.: „Domů do Říše!“ Rok 1938 na Jeseníku ve světle literatury a pramenů SOKA Jeseník. In: VIII. svatováclavské česko-polsko-německé setkání v Jeseníku. Jeseník 2008, s. 19–41. Dostupné z: www.Archives.cz/web/resources/soka_jesenik/domu_do_rise.pdf; BARTOŠ, J. a kol.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960*, s. 142.
21. Blíže např. GARBE, D.: *Between Resistance and Martyrdom. Jehovah's Witnesses in the Third Reich*. University of Wisconsin Press 2008.
22. Srv. GRÜN, M. von der: *Dva dopisy Pospischielovi*. Praha 2015, Doslov, s. 204–258; BAUER, Z.: *Svědkové Jehovovi – Heftlinci s fialovým trojúhelníkem*. In: *Národní osvobození*, č. 25–26 ze 4. 12. 2003, s. 9. Dostupné z: www.ResearchWriter.cz/doc/2003-c-25-26-narodni-osvobozeni-heftlinci-ibv.pdf.
23. ABS, f. Správa vyšetř. StB, arch. č. V-5566 MV, Podsv. 1, Protokol s E. Reinoldem z 23. 4. 1947.
24. *Czechoslovakia*. In: 1939 Year Book of Jehovah's Witnesses. Containing report for the fiscal year of 1938, s. 144.
25. ABS, f. Správa vyšetř. StB, arch. č. V-5566 MV, Podsv. 1, Protokol s A. Reinoldem z 6. 5. 1947.
26. ABS, f. Správa vyšetř. StB, arch. č. V-2335 OV, Podsvazek, Velitelství StB Jeseník pro Krajské odd. StB Olomouc, čj. 1027/502-51, Ustanovka 88/51 z 27. 11. 1951.
27. ABS, f. Správa vyšetř. StB, arch. č. V-5566 MV, Podsv. 1, Protokol s E. Reinoldem z 23. 4. 1947.
28. Tamtéž.
29. SOKA Jeseník, f. ONV Jeseník, karton 112, inv. č. 114, sign. 7900 (N–R), Konvolut k rodině Reinoldových.
30. Podrobněji viz BAUER, Z.: *Paralely a odlišnosti důvodů uváděných při odpírání vojenské služby a reakce různých politických režimů v prostoru bývalého Československa*. In: BLÁŽEK, P. (ed.): *A nepozdvihne meč... Odpírání vojenské služby v Československu 1948–1989*. Praha 2007, s. 17–54.
31. HOFFMANN, P.: *Der militärische Widerstand in der zweiten Kriegshälfte 1942–1944/45*. In: *Aufstand des Gewissens. Militärischer Widerstand gegen Hitler und das NS-Regime 1933–1945*. H. WALLE. (Ed.) 4th edition. Berlin 1994, s. 223–248.
32. United States Holocaust Memorial Museum (dále jen USHMM), Holocaust Survivors and Victims Database. Josef REINOLD. Dostupné zde: www.USHMM.org/online/hsv/person_view.php?PersonId=2725004.
33. ZÁMEČNÍK, S.: *To bylo Dachau*. Praha – Litomyšl 2003, s. 14–20, 52–58, 61, 181–182.
34. USHMM, Josef REINOLD. Dostupné z: www.USHMM.org/online/hsv/person_view.php?PersonId=2725004.
35. MARŠÁLEK, H.: *Historie koncentračního tábora Mauthausen*. Praha 2022, s. 222–224.
36. USHMM, Josef REINOLD. Dostupné z: www.USHMM.org/online/hsv/person_view.php?PersonId=2725004.
37. SOKA Jeseník, f. ONV Jeseník, karton 112, inv. č. 114,

sign. 7900 (N–R), Opis identifikační karty.

38. The National Archives at College Park (Maryland, USA), Lists and Registers of German Concentration Camp Inmates, 1946–1958. Microfilm Publication A3355. NAID: 596972. Mauthausen, Camp Records-Inmate Cards, Records on Prisoners, Mor-Riz.

39. USHMM, Rudolf REINOLD. Dostupné z: www.USHMM.org/online/hsv/person_view.php?PersonId=2725005.

40. SOKA Jeseník, f. ONV Jeseník, karton 112, inv. č. 114, sign. 7900 (N–R), Konvolut k rodině Reinoldových.

41. ABS, f. Správa vyšetř. StB, arch. č. V-5566 MV, Podsv. 1, Protokol s E. Reinoldem z 23. 4. 1947.

42. ABS, f. Správa vyšetř. StB, arch. č. V-5566 MV, Podsv. 2, Průvodka k protokolu s E. R. z 23. 4. 1947.

43. Centralizovaná evidence obyvatelstva byla v Československu postupně budována teprve v letech 1949–1980.

44. ABS, f. Správa vyšetř. StB, arch. č. V-5566 MV, Podsv. 1, Protokol s E. Reinoldem z 23. 4. 1947.

45. Tamtéž.

46. Archiv města Brna (dále jen AMB), f. Z 1 – Pobytová evidence občanů, Brno, Policejní přihlášky na jméno O. Svoboda, nar. 27. 10. 1911 (manželka Květoslava, roz. Procházková) a J. Svoboda, nar. 7. 10. 1917.

47. Tamtéž, kolonka náboženství; ABS, f. Personální spisy příslušníků MV, spis evid. č. 765/17, Josef Svoboda.

48. ABS, f. Správa vyšetř. StB, arch. č. V-5566 MV, Podsv. 1, Protokol s E. Reinoldem z 23. 4. 1947.

49. Situace jsou popsány v biblické zprávě 1. Mojžíšovy, kap. 12, verš 10–20; kap. 20, v. 1–7; kap. 26, v. 1–10.

50. Cituji z komentáře *Cautious as Serpents Among Wolves*. In: *The Watchtower*, roč. LXXVII, č. 3 z 1. 2. 1956, s. 79.

51. Krycí dokumenty se během okupace staly nezbytnou realitou pro řadu občanských i politických oponentů režimu. Viz např. *Falešná občanská legitimace...* In: *Vojenský historický ústav (VHÚ) Praha*. Dostupné z: www.VHU.cz/exhibit/falesna-obcanska-legitimace-karla-veseleho-stainera/.

52. K dalším situacím viz odbornou diskuzi „*Bibelforscher – unglaublicher Mut*“. *Verfolgung und Widerstand der Zeugen Jehovas im nationalsozialistisch beherrschten Europa. Eine Veranstaltung der Ständigen Konferenz der NS-Gedenkorte im Berliner Raum im Dokumentationszentrum Topographie des Terrors*. Dienstag, 4. Oktober 2022. Dostupné z: <https://youtu.be/FmMcaPLjK9A>.

53. ABS, f. Správa vyšetř. StB, arch. č. V-2335 OV, Podsvazek, Velitelství StB Jeseník pro Krajské odd. StB Olomouc, čj. 1027/502-51, Ustanovka 88/51 z 27. 11. 1951.

54. Nepovinné „občanky“ byly vydávány dle vládního nařízení č. 481/1919 Sb. z. a n. Příslušníci Protektorátu měli sice už od roku 1939 povinnost prokázat na vyžádání svou totožnost, v praxi k tomu ale využívali široké spektrum dokumentů. Povinnost občanské legitimace sjednotila až vyhláška říšského ministra vnitra z 3. 3. 1942, která na celém území Velkoněmecké říše včetně Protektorátu zavedla tzv. Kennkarte. Viz HOFFMANN, J.: *Policie pasová a povinnost legitimační*. In: *Nové zákony a nařízení Protektorátu Čechy a Morava*, roč. 4, 1942, č. 1, s. 349–365.

55. ABS, f. Správa vyšetř. StB, arch. č. V-2335 OV, Podsvazek, Velitelství StB Jeseník pro Krajské odd. StB Olomouc, čj. 1027/502-51, Ustanovka 88/51 z 27. 11. 1951; Tamtéž, arch. č. V-5566 MV, Podsv. 1, Protokol s A. Reinoldem z 6. 5. 1947.

56. ABS, f. Správa vyšetř. StB, arch. č. V-5566 MV, Podsv. 2, Průvodka k protokolu s E. Reinoldem z 23. 4. 1947; Tamtéž, arch. č. V-2335 OV, Osobní spis A. Reinolda. Životopis.

57. AMB, f. Z 1 – Pobytová evidence občanů, Brno, Policejní přihláška J. Svoboda, nar. 7. 10. 1917, z 13. 11. 1941.

58. K účelu a fungování továrny blíže VANĚK, M.: *Diana. Továrna na smrt 1944–1945*. Brno 2003.

59. ABS, f. Správa vyšetř. StB, arch. č. V-5566 MV, Podsv. 1, Protokol s E. Reinoldem z 23. 4. 1947.

60. AMB, f. Z 1 – Pobytová evidence občanů, Brno, Policejní přihláška J. Svoboda, nar. 7. 10. 1917, z 13. 11. 1941; ABS, f. Správa vyšetř. StB, arch. č. V-5566 MV, Podsv. 1, Protokol s E. Reinoldem z 23. 4. 1947.

61. Stejně jako ostatním členům rodiny potvrdila prověřovací komise nakonec jednohlasně status antifašisty i mladému Adimu. Vzala přitom v úvahu, že nebyl členem žádné z nacistických organizací, jeho dobrou pověst mezi českým obyvatelstvem a jednoznačné postoje celé rodiny. SOKA Jeseník, f. ONV Jeseník, karton 112, inv. č. 114, sign. 7900 (N–R), Konvolut k rodině Reinoldových.

62. O tuzemských poválečných náladách vůči německým antifašistům viz blíže STANĚK, T.: *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. Praha 1991, s. 140–155, 274–289.

63. ABS, f. Sběrka starých svazků a dotazníků (S/D), arch. č. S-754 OL.

64. ABS, f. Správa vyšetř. StB, arch. č. V-5566 MV, Podsv. 1, Protokol s E. Reinoldem z 23. 4. 1947.

65. ABS, f. Správa vyšetř. StB, arch. č. V-2335 OV, Osobní spis A. Reinolda. Životopis.

66. SOKA Jeseník, f. ONV Jeseník, odsunová kartotéka, inv. č. 122, poř. č. 164, kartotéka č. 13, přepravní lístek. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=986A-EC6C998111E8990ED4BED9A4597B&scan=5b5207dfb-90c477783d86c4817ed092e>; Tamtéž, f. Sběrka evidence obyvatel okresu, přihlašovací karty obyvatel, inv. č. N, poř. č. 211, kartotéka č. 33. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=DAB76BB7BB0F11E3962DD4BE-D9A4597B&scan=27a77540a83b491eab9c5ef4f781a96d>.

67. ABS, f. Správa vyšetř. StB, arch. č. V-5566 MV, Podsv. 1, Protokol s E. Reinoldem z 23. 4. 1947.

68. ABS, f. Správa vyšetř. StB, arch. č. V-5566 MV, Podsv. 2, Průvodka k protokolu s E. R. z 23. 4. 1947.

69. ABS, f. Správa vyšetř. StB, arch. č. V-5566 MV, Podsv. 1, Protokol s E. Reinoldem z 23. 4. 1947.

70. ABS, f. Správa vyšetř. StB, arch. č. V-5566 MV, Podsv. 2, Průvodka k protokolu s E. R. z 23. 4. 1947.

71. ABS, f. Sběrka starých svazků a dotazníků (S/D), arch. č. S-754 OL.

72. AZB, Záznam rozhovorů s pamětníci: Blanka PÝCHOVÁ, Praha, 3. 12. 2001 a 18. 1. 2002.

73. ABS, f. Správa vyšetř. StB, arch. č. V-2335 OV, Osobní spis A. Reinolda, Životopis.

74. K TNP blíže Kol.: *Jáchymovské tábory – peklo, ve kterém mrzlo*, s. 46–47.

75. ABS, f. Správa vyšetř. StB, arch. č. V-2335 OV, Osobní spis A. Reinolda, Životopis.

76. ABS, f. Správa vyšetř. StB, arch. č. V-2335 OV, Osobní spis A. Reinolda, Protokol o výpovědi z 21. 3. 1952; Tamtéž, Podsvazek. Protokol z výslechu s V. Hédlem z 13. 3. 1952.

77. BARTOŠ, Josef a kol.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960*, s. 141.

78. ABS, f. Správa vyšetř. StB, arch. č. V-2335 OV, Podsvazek, Výpověď K. Havlíčka z 22. 2. 1952.

79. ABS, f. Správa vyšetř. StB, arch. č. V-2335 OV, Podsvazek, Výslech V. Hédla z 13. 3. 1952.

80. ABS, f. Správa vyšetř. StB, arch. č. V-2335 OV, Osobní spis A. Reinolda, Výpověď z 21. 3. 1952.

81. ABS, f. Správa vyšetř. StB, arch. č. V-2335 OV, Podsvazek, Výpověď K. Havlíčka z 22. 2. 1952.

82. ABS, f. Správa vyšetř. StB, arch. č. V-2335 OV, Podsvazek, Úřední záznam č. 64/51 z 10. 10. 1951.

83. PETRANSKÝ, I. A.: *Činnost Jehovových svědků a ich perzekúcie v Československu 1948–1953*. In: *Památ národa*, roč. VIII, 2012, č. 3, s. 38–49. Dostupné z: www.upn.gov.sk/sk/pamat-naroda-32012/.

84. ABS, f. Správa vyšetř. StB, arch. č. V-2335 OV, Osobní

spis A. Reinolda. Životopis.

85. ABS, f. Správa vyšetř. StB, arch. č. V-2335 OV, Skupinový spis, Trestní oznámení z 16. 7. 1952.

86. ABS, f. Správa vyšetř. StB, arch. č. V-2335 OV, Osobní spis A. Reinolda. K fungování politických procesů viz blíže např. KAPLAN, K.: *Nebezpečná bezpečnost*. Praha 2021, s. 141–285.

87. ABS, f. Správa vyšetř. StB, arch. č. V-2335 OV, Skupinový spis, Trestní oznámení z 16. 7. 1952, s. 9.

88. ABS, f. Správa vyšetř. StB, arch. č. V-2335 OV, Skupinový spis, Trestní oznámení z 16. 7. 1952, s. 17.

89. ABS, f. Správa vyšetř. StB, arch. č. V-2335 OV, Skupinový spis, Žaloba T 12/53 z 20. 5. 1953.

90. ABS, f. Správa vyšetř. StB, arch. č. V-2335 OV, Skupinový spis, Protokol o hlavním líčení č. j. T 12/53 z 1. 7. 1953; Tamtéž, Rozsudek z 2. 7. 1953.

91. SOkA Jeseník, f. MNV, kart. 4, inv. č. 50, sign. Odsun Němců, Žádost MNV ve Skorošicích z 6. 3. 1961 a odpověď z 15. 3. 1961.

92. Stadtarchiv, Kreisstadt Mühldorf a. Inn. Sterbeurkunde und Todesanzeige.

93. Zdroje fotografií: ABS, sbírka Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy (V), arch. č. V-2335 OV a arch. č. V-5566 MV; NA, PŘ Praha II – všeob. spis., 1931–1940, sign. R 670/31, kart. 10029, Alfréd Reinold, nar. 2. 4. 1912; Tamtéž, všeob. spis., 1941–1950, sign. S 8108/28, kart. 11437, Oldřich Svoboda (Alfréd Reinold) nar. 27. 10. 1911; Tamtéž, evidence obyvatelstva, Oldřich Svoboda, nar. 27. 10. 1911, kart. 1866.

Poznámka k elektronické verzi separátu k poslednímu odstavci na straně 85:

Až teprve po předání tohoto článku do tisku se podařilo spolehlivě doložit, že domácnost Reinoldových byla Státní bezpečností atakována i v rámci celostátního zátahu na konci roku 1948, který následně vedl k faktickému zákazu svědků Jehovových na území komunistického Československa. Souběžně s přepadením pražské centrální kanceláře konfese byly tehdy na celém území republiky provedeny domovní prohlídky i u všech místních organizátorů, které StB znala.

Dne 29. listopadu 1948 tak StB vykonala domovní prohlídku mimo jiné i v bytě manželů Reinoldových ve Skorošicích č. 305. Při ní bylo nalezeno a zabaveno 39 časopisů *Strážná věž*, více jak 30 různých knih, 2 554 brožur, 103 náboženských letáků, několik výtisků periodik *Informátor* a *Denní texty* a různé tiskopisy.

Současně příslušníci StB prohledali i byt Jana Procházky, spoluvěřícího Reinoldových, který bydlel v pronájmu na stejné adrese. StB si z jeho domácnosti odnesla 54 výtisků *Strážné věže*. Jak Reinold, tak i Procházka byli po výslechu propuštěni. Dostalo se jim však důrazného varování, aby od jakékoli další činnosti upustili.

(ABS, f. H-706, podsv. 14, Pobočka oblastní úřadovny StB v Jeseníku, č. j. 200/1-taj-48, V Jeseníku 29. 11. 1948; tamtéž přípravná zpráva z 13. 10. 1948.)

Obsah

- 5 Předmluva
- 7 Úvod
- 9 „Mé jméno je Legion, neboť nás je mnoho.“ Případ posedlosti d'áblem z Jánského Vrchu z roku 1667.
Příspěvek k výzkumu
Mgr. Karolina Wojtucka, Instytut Historyczny, Uniwersytet Wrocławski
- 15 Novověké šibenice Jesenicku a Staroměstsku. Nástin problému
Dr. Daniel Wojtucki, Instytut Historyczny, Uniwersytet Wrocławski
- 23 Jesenicko v ortelových knihách pražského apelačního soudu v letech 1743–1782
Mgr. Michaela Neubauerová, Státní okresní archiv Jeseník
- 33 „Odpouštím svému vrahovi.“ Pytláctví v dobách c. k. monarchie a tragický osud mikulovického nadlesního Oskara Leischnera
Mgr. Matěj Matela, Vlastivědné muzeum Jesenicka
- 44 Pytláci pod Králickým Sněžníkem
Mgr. Jiří Glonek, Vědecká knihovna v Olomouci, Bc. Lenka Schindlerová, Univerzita Palackého v Olomouci
- 55 Rejchartice 1921. Touha po penězích příčinou smrti postarších manželů
Mgr. Michaela Kollerová, Vlastivědné muzeum v Šumperku
- 60 Bezpečnostně-politická situace na Jesenicku pohledem agendy Okresního soudu Jeseník v letech 1937 a 1938
Mgr. Ivana Kolářová, Slezské zemské muzeum
- 67 Amtsgericht Würbenthal. Přestupky, přečiny a zločiny na Vrbensku v letech 1939–1945
Mgr. Hana Komárková, Ph.D., Slezská univerzita v Opavě
- 77 Náboženská víra jako zločin během dvou totalit. Represe a tresty na příkladu rodiny Reinoldových z Jesenicka
Zdeněk Bauer, ResearchWriter.cz, rešeršní agentura
- 92 Německá rezistence na Frývaldovsku v roce 1945
Mgr. Lubomír Hlavienka, Ph.D., Slezské zemské muzeum
- 99 K počátkům Sboru národní bezpečnosti na Jesenicku 1945–1948
Mgr. Ondřej Kolář, Ph.D., Slezské zemské muzeum
- 104 Zločincem z vůle strany a vlády. Jesenicko v letech 1950–1951
Mgr. Květoslav Growka, (ne)závislý badatel

Vydává:

S podporou:

XXIII. SVATOVÁCLAVSKÉ SETKÁNÍ V JESENÍKU ZLOČIN A TREST NA JESENICKU SBORNÍK REFERÁTŮ

Nakladatel: Vlastivědné muzeum Jesenicka
Vydávají: Vlastivědné muzeum Jesenicka
(Zámecké nám. 1, 790 01 Jeseník, tel. 606 787 371, muzeumjesenik.cz,
e-mail: sekretariat@muzeumjesenik.cz)
Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Jeseník (Tovární 18, 790 01 Jeseník,
tel. 584 411 710, www.archives.cz/jesenik, e-mail: podatelna@je.archives.cz)

Redakce: Mgr. Matěj Matela (VMJ)
Korektury: Mgr. Květoslav Growka
Sazba: Barbora Bašičová

Návrh grafické
podoby periodika: Filip Raif
Tisk: Reprotisk s. r. o., Šumperk
Náklad: 160 výtisků

První vydání, Jeseník 2023

ISBN 978-80-87496-29-9 (Vlastivědné muzeum Jesenicka)

ISBN 978-80-88643-00-5 (Zemský archiv v Opavě)